

Goed uit de startblokken

Het valt al niet mee om nieuwe docenten te vinden, en dan haakt ook nog een groot deel (ongeveer 25%) binnen drie jaar af. Het is een kwestie van overleven, terwijl een beginnend docent eigenlijk bezig moet zijn met het ontwikkelen van zijn professionaliteit. In Groningen en Nijmegen proberen lerarenopleidingen, scholen en ondersteuners hier gezamenlijk iets aan te doen. 360 graden leren is een project dat langdurige ingroeitrajecten voor afgestudeerde docenten als doel heeft.

Medelijden

Mechtelien van Barneveld is schoolopleider aan het Röllingcollege, vestiging Belcampo in Groningen, een van de openbare vo-scholen die deelnemen aan het project *360 graden leren*: “Wij hebben dit jaar twee lio's en zo'n tien nieuwe docenten, die lang niet altijd beginners zijn. Ze zijn werkzaam in alle geledingen van de school, dat wil zeggen vmbo, havo, vwo. Soms heb ik medelijden met startende docenten. Ze voelen zich vaak alleen en ploeteren in hun leslokaal met moeilijke klassen. Vaak is de begeleiding niet veilig en bemoedigend genoeg. Ook leren ze niet veel, omdat ze steeds moeten overleven. Zo zitten ze snel vast in een patroon dat bij sommigen jaren blijft bestaan en uiteindelijk leidt tot weinig echte arbeidsvreugde, *burn out* en uit het onderwijs gaan.”

Arrangementen

Scholen, startende docenten, lerarenopleidingen en ondersteunende instellingen delen dezelfde zorg: hoe kunnen we docenten behouden voor het leraarschap? In Groningen werkten de schoolopleiders van de openbare vo-scholen al een aantal jaren samen om hun visie op de opleidingen van docenten vorm te geven. Dit samenwerkingsverband is in 2007 verbreed tot het project *360 graden leren*, waaraan de lerarenopleidingen, scholen, APS, Ruud de Moor Centrum en SLO deelnemen. Ook het bestuur van het openbaar onderwijs is positief betrokken. Sinds 2008 nemen tevens de lerarenopleiding en een school in Nijmegen deel. De bundeling en samenwerking van alle participanten is zeer belangrijk, want zo krijgen de acties een langere adem en beklijven ze beter. Het project is gericht op het laatste (lio-)jaar van de opleiding en de eerste drie jaren van het docentschap. De inbreng van SLO in het project is, naast de procesbegeleiding, uiteraard leerplankundig van aard. Elsbeth van der Laan (SLO): “De opleiding tot leraar en de verdere ontwikkeling als beginnend docent moet een doorlopende leerlijn zijn, met als resultaat een professional met voldoende expertise en een onderzoekende houding. Het oogmerk is in elk geval om opleiding en beginnend leraarschap meer in elkaar te integreren en beter op elkaar te laten aansluiten. Op dit moment zijn we bezig met het ontwikkelen en aanbieden van arrangementen voor beginnende docenten, waarbij ze de tijd krijgen om te reflecteren op hun onderwijs.”

Visie op begeleiden

Bij dat reflecteren is het van groot belang dat de startende leraar van zoveel

mogelijk kanten feedback krijgt op zijn ontwikkeling en zijn handelen. Vandaar de projectnaam *360 graden leren*. Elsbeth van der Laan: “In de lerarenopleiding is er, ook in het laatste jaar, nog veel aandacht voor de aankomende docent, en krijgt hij allerlei adviezen, opmerkingen en tips, maar zodra hij een baan heeft aan een school, dan verdwijnt dat vaak en moet hij maar zien waar hij zijn informatie vandaan haalt. Op diverse scholen is er de laatste jaren meer aandacht voor startende docenten, ze worden bijvoorbeeld gekoppeld aan een mentor en krijgen intervisie. Maar een visie hoe je beginnende docenten in staat stelt te professionaliseren, ontbreekt meestal. De projectnaam *360 graden leren* slaat op het van alle kanten aanleveren van input, zodat de beginnend docent zich in interactie met zijn professionele omgeving verder kan ontwikkelen. De kunst is nu om te zorgen voor samenhang in al die input, zodat het niet allemaal losse brokjes worden. Deze samenhang krijg je wanneer je als school een visie ontwikkelt op het begeleiden, opleiden en aansturen van beginnende docenten. De projectgroep streeft naar een hoogwaardige leeromgeving voor leraren in opleiding en beginnende leraren. Dit vraagt veel van de schoolorganisatie.”

Taart- en zakdoekoverleg

De Groningse openbare vo-scholen zijn volop in ontwikkeling om een leerrijke school te worden. Mechtelien van Barneveld: “Wij proberen een veilig en bemoedigend kader voor onze docenten te scheppen. Een duidelijke structuur is daarbij heel belangrijk. De rollen die iedereen heeft tegenover nieuwe en beginnende collega's zijn goed beschreven en doorgesproken. Er is tijd voor contact met de docentbegeleider en voor samenkomsten van intervisie-achtige aard. Er wordt aandacht besteed aan leerpunten en feedback krijgen en geven. Drempels met schoolleiding en begeleiders moeten laag zijn. Onze visie moet levende praktijk zijn en is dat voor een groot gedeelte, hoewel het altijd beter kan! Voor zichzelf en voor hun leerlingen moeten beginnende docenten kunnen putten uit leermiddelen die veelzijdig zijn (360 graden). We hebben ook taart- en zakdoekoverleg, waarbij we de problemen en triomfen delen en bespreken.”

Op de scholen worden op dit moment ongeveer twaalf mensen geschoold tot School-video interactie begeleider. Zij leren op basis van gefilmde fragmenten docenten te begeleiden op zó'n manier dat de kwaliteiten van de beginnend docent benut worden. En bij de sollicitatie van nieuwe docenten wordt gevraagd naar competenties en leerwensen. Naar aanleiding daarvan maken school en docent een (langjarig) professionaliseringsplan.

Leerlingen

Een belangrijke rol in de intervisie binnen de 360 graden-scholen is weggelegd voor de leerlingen. Zij hebben per slot van rekening veel kennis over wat goed werkt in de klas. Leerlingen krijgen de kans hun kijk op goede docenten duidelijk te maken aan beginnende docenten. Zo kan een intervisiebijeenkomst beginnen met drie leerlingen die antwoord geven op de vraag: 'Wat moet een nieuwe docent doen om binnen twee weken chaos in zijn klas te hebben?'

Informatie: SLO, Elsbeth van der Laan, (053) 4840 212, e.vanderlaan@slo.nl of APS, Josje Hamel, (030) 2856 600, j.hamel@aps.nl. Zie ook: www.startendeleraren.nl.

De leerrijke school

Wat is een leerrijke school? Welke omstandigheden zijn goed voor de beginnende leraar? In het kader van het project 360 graden leren is het volgende beeld geschetst van de cultuur in een leerrijke school. Allereerst de veiligheid. De mensen zijn betrokken, open en nieuwsgierig naar elkaars opvattingen. Dit blijkt uit gesprekken in de personeelskamer, tijdens vergaderingen en uit de contacten tussen docenten en leerlingen. De werkplek is een leerplek: leraren vragen en geven feedback. Fouten maken mag, hoort bij het leerproces en is bespreekbaar. Een ander aspect van de leerrijke school is dat de werkplek ook een leerplein is. De kwaliteit van de werkplek beïnvloedt de kwaliteit van het leren, zowel van docent als leerling. Er is ruimte voor experimenten, en dit leidt tot leren en veranderen. Collega's ondersteunen nieuwe collega's. Er is tijd voor en focus op onderliggende principes van het leren en het onderwijzen wordt beschouwd als een noodzakelijke voorwaarde om eigen inzichten te toetsen en zo nodig bij te stellen. De professionele ontwikkeling van docenten wordt serieus genomen en gefaciliteerd. Er is een goede docentenbibliotheek, een goed functionerende elektronische leeromgeving en de mogelijkheid literatuur aan te schaffen en cursussen te volgen. Verder geeft een leerrijke school docenten een aanzienlijke professionele autonomie in tijd en taakuitvoering. Voor beginnende docenten is er een schoolopleider die begeleidt en coacht.

Bron: Van lio tot professional in Groningen; Visie projectgroep '360 graden leren'. Aan te vragen bij SLO (e.vanderlaan@slo.nl)

